

75 ГОДИНИ СВЕТОВНА ОРГАНИЗАЦИЯ ОМЕП: ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ В ПЕРСПЕКТИВАТА НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИ ОПИТ

Доц. д-р Магдалена Стоянова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Приоритетната визия, която отразява постиженията на българското предучилищно образование в съответствие с перспективите на международния педагогически опит в ОМЕР, е отразена в рецензирания тук юбилеен сборник¹. Още отначало искам да заявя с респект високото научно-теоретично и практико-приложно приложение на сборника от конференцията, чиито доклади извисяват равнището на предучилищната педагогика и практиката на ранното детско образование у нас.

Накратко ще се спра върху представените от Българския национален комитет за предучилищно образование – ОМЕР² (за БНК – ОМЕР) пленарни докладчици, водещи учени и практики, които са издигнали като национална ценност перспективата на българските деца в XXI век.

В рецензирания сборник, отразяващ работата на колегията по време на форума, пленарните доклади са с автори: проф. д-р Елена Русинова – почетен член на Световната организация ОМЕР с тема „Световната организация ОМЕР – трибуна за мир и благоденствие на децата по света“, и проф. д.н. Розалина Енгелс-Критидис – председател на „ОМЕР България“ с тема „Благополучие и активно включване в педагогическото взаимодействие в детската градина: проекти на Лъвовенската диагностична скала в български образователен контекст“.

В своя доклад проф. д-р Елена Русинова доказва значението на световната организация ОМЕР като първа организация за предучилищно образование, възникнала през 1948 г. и с нейната водеща прогресивна цел – защита на детството и правото на всяко дете от неговото раждане на изконните човешки права. Тя обвързва вековната мъдрост и ентусиазъм на първоучителите педагози с функционирането на ОМЕР. В света вече от 75 години попрището на изявени хуманисти от различни страни е в преследването на общочовешките мечти и дела в служба на благополучието на децата.

Като част от представителството на ОМЕР в България, проф. д-р Елена Русинова обвързва далечната 1946 година с организираната в Париж среща на представители от Великобритания, Дания, Франция и други държави. На срещата се определя ролята на ОМЕР като организация за: защита правата на децата; координиране дейностите с международните организации ЮНЕСКО и УНИЦЕФ. Така се взема решение за свикване на конференция в Париж (ноември, 1946 г.), на която ОМЕР е приета като професионална организация. На конгреса във Виена през 1950 г. ОМЕР става постоянен член на ООН, ЮНЕСКО, УНИЦЕФ, Съвета на Европа. Седалището на ОМЕР става Париж. Проф. д-р Русинова изразява своя респект в доклада си към първия президент на ОМЕР – Алва Мюрдал (Швеция), която е удостоена с Нобелова награда за мир през 1982 г. В пленарното си представяне проф. д-р Е. Русинова подчертава, че в 75-годишната си история ОМЕР се е ръководила от петнайсет президенти, а девет от тях и съответните вицепрезиденти за Европа са посетили форуми на образованието в България като почетни гости на БНК – ОМЕР. Този факт тя определя като заслужена висока оценка за развитието и за представителността на българската организация ОМЕР в европейското образователно пространство.

Ето защо проф. д-р Елена Русинова с вдъхновение споделя в публикацията си, че юбилеят е значим празник с проекция към по-успешно хуманизиране на световното общество в усилията му за опазване на децата и проектиране на неотменната грижа за тяхното бъдеще. Като почетен председател на ОМЕР тя логично извежда изминалите години с резултатите от политиките за децата и за тяхното включване в дневния ред на ООН, ЮНЕСКО, УНИЦЕФ. Според нея така се гарантира свят, изпълнен с духа на промяната в разбирането за отговорността към децата като бъдеще на света. С огорчение проф. д-р Елена Русинова определя войните като срамни петна в историята на човечеството, които то иска да забравим, но не може да заличи страданието на децата от предходни, а и от сегашни военни съткновения. За много страни на Планетата думата „мир“ е съкровена мечта, но тя се постига с общи действия на миролюбиви партньори. ОМЕР от създаването си, а и до днес е на предната линия за предпазването живота на децата. Не само защото лобира за политики, определящи тяхното добруване, но и защото като световен фактор работи

активно чрез националните, регионалните и местните комитети, за тяхното благополучие. Това утвърждава ОМЕП чрез изнесения пленарен доклад като трибуна, от която се чуват все по-ясно исканията на децата, родителите, педагозите за мир и за подкрепа на малките, но „утрешни“ съзидатели на човеколюбив, устойчив свят.

В подкрепа на тази теза тя толерантно припомня, че от основаването си през 1985 г. БНК – ОМЕП се представлява от водещи в образованието на България дейци на МОН и учени в СУ „Св. Климент Охридски“: Радка Славова (1985 – 1991); проф. Иван Димитров (1991 – 1999); проф. Елена Русинова (1999 – 2020); проф. д.н. Розалина Енгелс-Критидис (от 2021 и досега). „Освен това БНК – ОМЕП участва активно и успешно в проектите на Световната организация и обменя практически опит на национално и световно равнище: “Education for sustainable development” („Образование за устойчиво развитие“) от 2009 г.; “Wash from the start” – 2011 г., “Play and resilience” („Игра и устойчивост“ – 2014 г.; “Color your rights” („Оцвети правата си“) – 2020 г.“.

Може да се обобщи, че БНК – ОМЕП се ползва с авторитет в семейството на Световната организация благодарение на своите активни дейности в регионалните комитети и академични групи. Висока е оценката за отличените с титлата „Почетен член на Световната организация ОМЕП“: проф. д.н. Елка Петрова – за заслуги в развитието на предучилищното образование в България, и проф. д-р Елена Русинова – за цялостен принос в изграждането на ОМЕП като неправителствена организация, за високото научно издигане авторитета на членовете на БНК – ОМЕП и за ползотворното сътрудничество в национален и международен план от позицията на почетен член на БНК – ОМЕП.

Вторият пленарен доклад обвързва приемствено позитивното историческо наследство на ОМЕП с изискванията за технологичното обновяване на образованието. Проф. д.н. Розалина Енгелс-Критидис представя собствено изследване, основано на модификация на Льовенската скала (The Leuven Scale), разработена от професор Фере Лаеверс³ и неговия колектив от Университета в Льовен, Белгия. Отразено е приложението ѝ в български образователен контекст, направен от нея в академичните ѝ трудове. Скалата отчита степента на благополучие (well-being) на децата в хода на педагогическото взаимодействие, както и степента на активното им включване (involvement) в дейностите в детската градина.

Във втория пленарен доклад се поясняват „ключови изследователски равнища: от една страна – благополучието (well-being) на децата в хода на педагогическото взаимодействие, а от друга – степента на активното им включване (involvement), на въвличеност в дейностите в детската градина. Около тези две понятия се гради и т.нар. Льовенска скала. Проф. д.н. Розалина Енгелс-Критидис представя Лаеверс като привърженик на т.нар. „образование, базирано на опита и преживяванията“ (experiential education) и като ръководител на научен екип, който развива идеите на тази школа и ги популяризира.

В центъра на подхода на проф. Лаеверс и колектив, който е изяснен и приложен експериментално от проф. д.н. Розалина Енгелс-Критидис, стои нагласата на педагога да отчитат опитът и преживяванията на детето в интеракцията. В доклада са систематизирани три основни принципа, които авторката предлага на детския учител: 1) стимулиране на инициативата на всяко дете; 2) обогатяване на образователната среда чрез осигуряване на материали и дейности, предлагащи възможности за проучване на света около децата; 3) интензивно взаимодействие между учителя и децата, което е основополагащо за изграждането на добри взаимоотношения и изисква чувствителност към специфичните потребности на децата в хода на психическото развитие, с особен фокус върху емоционалната им подкрепа. Така според авторката резултатът от образованието, базирано на опита и преживяванията, еманципира независима личност, емоционално здрава и автентична, със силно изследователско отношение, с откритост към външния и към собствения вътрешен свят, с чувство за обвързаност и въз основа на това – със силна мотивация да допринесе за качеството на живот, а като цяло.

Проф. д.н. Розалина Енгелс-Критидис обосновава два критерия и съответните им показатели, чрез които учителите могат да проследяват състоянието на децата към всеки един момент, давайки оценка от 1 до 5 по посочените степени – за двете разновидности на благополучието и за двата аспекта на включването. Тя ги определя като изключително полезни за проектирането на педагогическото взаимодействие и за определяне на принадлежност на децата към съответна подгрупа към съответния момент на проучването на учителите. Това прави възможно споделянето на постиженията и тяхната статистическа обработка самостоятелно или при сравняването им с резултати от други диагностични инструментариуми, в зависимост от целите на конкретното проучване. Предлага се карта за регистриране на степента на благополучие и включване на детето в активностите в детската градина, приложена в хода на изследването в български образователен контекст.

Проф. д.н. Розалина Енгелс-Критидис потвърждава духа на демократичните постановки: детето се поставя в центъра на педагогическото взаимодействие с неговите психически, физически и поведенчески особености, преживявания, потребности, интереси, качества, знания, умения, отношения, постижения, способности, таланти, затруднения и т.н. Във връзка с това съвсем обяснимо е поставен фокусът върху осигуряването на емоционалното благополучие и стимулирането на смислена и естествено желана детска активност на базата на ценностните, позитивни и градивни взаимоотношения „учител – дете“. За ключови се приемат ученето чрез преживяване и личностно значимият детски опит. Като положителен факт в пленарния доклад се отбелязва, че през последните десетилетия дълбоките промени в общественото отношение влияят върху конкретните очаквания на образователните ин-

ституции в световен мащаб. В този смисъл, представената скала с двата нейни аспекта, изведени от проф. д.н. Розалина Енгелс, може да се потвърди като изключително полезна в практико-приложен план не само при провеждане на по-машабни психолого-педагогически изследвания, а и в ежедневно педагогическо взаимодействие в детската градина в съответствие с отчитането на постиженията на децата по направления.

В секция „Ключови компетенции и приобщаващи взаимодействия в предучилищното образование“ проф. д.н. Румяна Неминска – Тракийски университет, Ст. Загора, представя изследван от нея компетентностен профил на предучилищния педагог. Концепцията на авторката може да се определи като: иновативна образователна технология, развита и апробирана в учебната дисциплина „Педагогика на обучение по околна среда в детската градина“; като компетентностно ориентирана обучителна среда в педагогическа интерпретация; като адаптивно ролево включване в решаването на педагогическите казуси. Посредством тях се конструира проектно базираното и проблемно ориентираното обучение, реализирано чрез интерпретативно-изследователски подход.

Проф. д-р Рени Христова-Коцева, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, в същата секция представя свое изследване, което продължава тенденцията на пленарните доклади за постигането на социален и на емоционален комфорт в предучилищните институции. То провокира участието на родителите в процесите на изясняването на социално-емоционалната компетентност на децата. В своето обобщение тя систематизира тенденции въз основа на количествените и на качествените критерии и показатели, използвани в процедурите на проведено от нея анкетиране. Отправени са послания към родителите да разпознават детските емоции, да учат детето да изразява своите чувства и да контролира поведението си. Развитият социално-емоционален интелект помага на детето в общуването, във взаимоотношенията и във взаимодействието му както с възрастните, така и с връстниците.

Друг актуален проблем на технологичното усъвършенстване на образованието в детството в първата секция се разглежда от проф. д.н. Юлия Дончева от Русенския университет „Ангел Кънчев“ (съставител на сборника), а именно със заглавието на доклада ѝ – „ИКТ в образователния процес в предучилищна възраст“. Проследявайки употребата на понятията *educational technology*, *digital technology*, *ICT based educational technology* между 2000 и 2019 г., тя констатира, че в англоезичната литература образователните технологии се асоциират с използването на дигиталните технологии в образованието. Аналитично и оценъчно са представени гледни точки на български изследователи относно информационните и комуникационните технологии в предучилищна възраст. Важна е тезата на авторката за активното научаване в приобщаващото образование: натрупването на социален опит чрез включване в разнообразни дейности, посредством които децата усвояват

обширен запас от социална информация, умения и навици; широк набор от компетенции; общуване с хора от различни възрасти, в рамките на различни социални групи, посредством което се разширява системата от социални връзки; възприемане на социални символи, правила и ценности; изпълнение на разнообразни социални роли, чрез които се овладяват различни модели на поведение.

Като важно за институционалното образование може да се оцени също споделянето в тандем изследване на проф. д.н. Мира Цветкова-Арсова и на д-р Маргарита Томова, СУ „Св. Климент Охридски“. В техния доклад „Състояние на ранното въздействие и предучилищните грижи за деца със специални образователни потребности в България в контекста на международните тенденции“ те утвърждават необходимостта от по-широкото прилагане на услуги, насочени към ранно въздействие, а така също включването на децата със СОП в предучилищна грижа на територията на цялата ни страна. Това предоставя просперитет в социално, комуникативно, двигателно, когнитивно отношение. Така ще се подготви по-добра и надеждна почва за бъдещо приобщаване на деца и родителите им и не на последно място, ще се спомогне за по-добра обществена ангажираност.

Друга обвързваща историческото наследство със съвременните проекции на приобщаващото образование проекция се открива от проф. д-р Неда Балканска, СУ „Св. Климент Охридски“ в доклада ѝ „Оптимизиране на процесите по приобщаване на децата от предучилищните заведения в духа на Монтесори педагогиката“. В него са открити предимствата на Монтесори педагогиката за съвременните условия и продуктивността на Монтесори дейностите. Авторката обосновава връзката ѝ с традиционните технологии за оптимално приобщаване на децата, както и за формирането качествени и трайни умения и знания, които са предпоставка както за бъдещото училищно обучение, така и за пълноценното съзряване на личността.

Във втората секция – „Технологични проекции на педагогическото взаимодействие в контекста на образователните направления“, първият доклад на проф. д.н. Антоанета Момчилова, Русенски университет „Ангел Кънчев“, е посветен на значението на плуването – фактор за здраве и двигателно развитие на децата от предучилищна възраст. Доц. д-р Красимира Петрова – ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, продължава тематиката за спецификата на физическата култура в предучилищното образование с доклада си за „Формиране на ключови компетентности в предучилищна възраст чрез физическото възпитание“.

Проф. д-р Петя Караиванова – ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, споделя в своя доклад изследвания на тема „Репери за иновиране на предучилищното екологично образование“, резултатите от които са и приноси в нейното академично израстване. Обосновават се развиващите ефекти на динамичния

дейностен интегритет, основан на синергията между игра, информационно-комуникационни технологии и съдържателни детски активности (практико-изследователски, проектни, с конструктивен и с художественотворчески характер). Затова проф. д-р Петя Караиванова акцентира закономерно върху обвързването на интеракцията с качества, но и с креативния капацитет на вдъхновяващия детеводител – аспект на утвърждаване на професионална идентичност и уникалност.

Гл. ас. д-р Екатерина Иванова – Русенски университет „Ангел Кънчев“, предлага нови учебителни ресурси при ориентиране в околния свят, на които формулира в заглавието на своя доклад. Според нея самостоятелното изработване на система от апробирани похвати в серии с тематична насоченост в обучението от студентите – бъдещи учители, съдейства за придобиване на методическа подготовка за адекватен подбор на собствените решения при провеждането на учебно-възпитателната работа по направлението, наред с визията за детското участие в нея.

Доц. д-р Диляна Чуховска, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, предоставя доклад „Изследване на езиковото развитие при двуезични деца в контекста на социокултурния подход“. Анализирани са специфичните особености в процеса на усвояване на езика при двуезичните деца и се извеждат компонентите на социокултурната компетентност в контекста на предучилищното детство.

Третата секция, отбелязана в съдържанието на сборника, е „Добри практики в предучилищното образование“, където в 28 практико-приложни публикации, предлагащи съдържателна интеракция в ежедневието на институции, директори, учители и експерти от регионалните комитети на Българския ОМЕР споделят опит, инструментариум, резултати, презентации. Представени са моделни технологии и добри практики от педагози в градовете Варна, Левски, Плевен, Русе, Сливен, София.

Както се вижда от предложената накратко рецензия на юбилейния за ОМЕР сборник, представената убедително научна проблематика и практически опит очертават тенденции в значимото и прогресивно българско образователно пространство. Отразени са европейски съвременни и актуални социално-икономически, културно-образователни и технологични за България силни страни в детските градини. Оценен е с присъствието на академични преподаватели и изявени дейци в практиката отворен и адаптивен към новите условия образователен и институционален професионализъм. Ясно систематизирани, задълбочено обосновани и реализирани в единство са европейските и националните приоритети на ОМЕР в процеса на усъвършенстването на ранното детско образование. Предложени са с достойна и компетентна отговорност иновации за педагогическото игрово-образователно пространство при целенасоченото формиране и развитие на ключовите компетентности на подрастващите.

Ясно проличава декларираната загриженост за развитието на децата по света и в България при активното участие на структурите на ОМЕР. Главните цели насочват изграждането им като личности, способни да се включат в съвременните условия на динамично променящите се изисквания към предучилищното образование, които предполагат непрекъснато адаптиране към новата среда и увеличаващите се нови предизвикателства с фокус върху вниманието, грижите и интегрирането на подрастващите.

Сборникът, като синтез на изследвания и добър опит, е сполучлив вариант за колективна монография за гарантиране на предразположения и значими качества, важни за стимулирането на професионалните компетенции във висшето образование и на квалификацията на учителите в образователните институции. Задава се визия за модернизация на съвременното образование в съответствие с основните европейски документи за утвърждаването на актуалните стратегии и технологии, които са отправна гледна точка в активното присъствие на академичната общност и на действащите в практиката образователни дейци на ОМЕР.

БЕЛЕЖКИ

1. ДОНЧЕВА, Ю. (съставител) 2023. 75 години Световна организация ОМЕР: Предучилищното образование в България в перспективата на международния педагогически опит. Сборник с доклади от Национална научно-практическа конференция (16 – 17 март 2023 г., Русе). Русе, изд. „Регионална библиотека „Любен Каравелов“, ISBN 978-619-7404-47-0 (мека подв.); ISBN 978-619-7404-48-7 (CD); ISBN 978-619-7404-49-4 (онлайн, <https://omep-bg.org/>).
2. <https://omep-bg.org/>
3. <http://www.kindengezin.be/img/sics-ziko-manual.pdf>.

75 YEARS OF THE WORLD ORGANIZATION OMER: PRESCHOOL EDUCATION IN BULGARIA IN THE PERSPECTIVE OF INTERNATIONAL PEDAGOGICAL EXPERIENCE

✉ **Dr. Magdalena Stoyanova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0001-8645-0798

WoS ID: ABT-6099-2022

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: m.stoianova@fppse.uni-sofia.bg